

as értelmiség szellemi hatása megfelelően érvényesüljön. A munkásságot és parasztságot elnyomó elmúlt rendszer a középosztálynak bizonyos szűk lehetőségeket adott, és a magyar középosztály ezekért a szűk lehetőségekért elfordult ezektől a hagyományoktól. A Horthy-rendszer teljesen felszámolta a liberalizmust. Mégis, a XX. század elején a magyar középosztály egy része, a haladó értelmiséggel az élén, megpróbálta felelőssé tenni ezeket a hagyományokat, amelyek azután 1918-ban egy történelmi pillanatra élővé váltak.

Az ellenforradalom után már csak nagyon kevesen merték ezt a gondolatot képviselni. Ezek a kevesek nem tudtak megbirkózni az árral, amely a liberalizmus minden megnyilatkozását elsöpörte. Az értelmiség a forradalomtól való félelmében rábízta a piszkos munkát polgári fullajtárjaira, akik az egész magyar közéletet megfertőzték szellemellenes, proletárellenes feudális és egyúttal fasiszta ideológiájukkal.

A felszabadulás után a „Haladás” lett az a magyar orgánus, amely ennek a jakobinus szellemnek a magyar népi demokráciában való szerepét felismerte. Felismerte elsősorban azt, hogy az idők haladtak és a régi liberalizmus nem támasztható fel. Felismerte azt, hogy a feudalizmus és a reakció visszatérését az értelmiségiek csak úgy tudják megakadályozni, ha mindenben segítik a magyar munkásságot és parasztságot az ország felépítésében. Felismerte azt, hogy a demokrácia és a szabadság fogalmát tisztázni kell. A haladó értelmiségnek meg kell tanulnia, hogy szabadság és demokrácia annyit jelent hogy szabad lehetőséget kell biztosítani a széles néprétegeknek. A szabadság a nép szabad kibontakozásának lehetőségét jelenti.

Kívánom, hogy Főszerkesztő Úr és munkatársai továbbra is sikerrel küzdjenek azért, hogy a magyar középosztály haladó rétegei és a magyar értelmiség minél jobban összeforranak a munkássággal és a parasztsággal.¹

MOL XIX Kgy 27. doboz 7. boríték (másodpéldány)

¹A közölt másodpéldány mellett található a 6 nappal korábbi első fogalmazvány. Károlyi javításával. Így „az ellenforradalom után” kezdetű bekezdést kézzel, utólag írta hozzá a fogalmazványhoz. A levél a *Haladás* 1948. október 28-i számában jelent meg. A *Haladás*, bár tónusa 1948 tavaszától nagyon megváltozott (pl. Zsolt június 10-én vezércikkben támadta korábbi példaképeit, Jászit és Vámbéryt), Károlyival többször foglalkozott még, július 22-én közölte Gallai Ágnessel készített interjúját. November 18-án a lap brüsszeli tudósítója *Károlyi Mihály Belgiumban* címmel írt brüsszeli látogatásáról: méltatta régi belga kapcsolatait, minden lap első oldalán közölte fényképét érkezésekor stb.

Zsolt Béla 1949 februárjában bekövetkezett halála után a *Haladás* stílusában is teljesen beilleszkedett az uralkodó rendszerbe. Így élesen támadta az elítélt Mindszentyt, a Rajk-per vádlottait „apró kapcabetyároknak” titulálta (1949. szeptember 15.). a per befejezésekor „kemény és igazságos ítéletről” írt (1949. szeptember 29.) stb. Károlyiról Zsolt halála után egy szó sincs, lemondását meg sem említik.

173. ÉMILE KAHN KÁROLYI MIHÁLYHOZ¹

(Párizs, 1948. október 16.)

Monsieur le Ministre,

La Ligue Française des Droits de l'Homme a été saisie du cas de M. Aurel VARANNAI, qui doit comparaître le 22 octobre devant le Conseil spécial du Tribunal du Peuple à Budapest.

M. Varannai, journaliste, correspondant de l'agence anglaise Reuter, est accusé de diffamation en raison de ses correspondances, et l'acte d'accusation prévoit une condamnation importante.

La Ligue française des Droits de l'Homme ne connaît pas M. Aurel Varannai. De son activité journalistique, elle ne connaît que les extraits de ses dépêches cités par l'acte

d'accusation. Elle n'est à même de mesurer exactement ni le caractère de cette activité ni ses effets sur l'opinion hongroise ou étrangère. Elle ne prétend pas, au surplus, s'ingérer dans le règlement des affaires hongroises. Elle n'intervient auprès de vous que pour vous faire part des craintes que ce procès lui inspire.

Vous n'ignorez pas, Monsieur le Ministre, l'attachement de notre Ligue à la cause du peuple hongrois. Vous avez été le témoin de sa lutte constante contre le régime Horthy. Ai-je besoin d'évoquer le grand mémoire de Madame Ménard-Dorian, vice-président de la Ligue, et celui de Victor Basch? A leurs côtés, le signataire de cette lettre a eu l'honneur de dénoncer, dans la presse et par la parole, l'assassinat de Somogyi comme le premier des crimes fascistes et le régime Horthy comme la première forme de fascisme en Europe. En vain la propagande horthyste a-t-elle essayé de nous circonvenir nous l'avons démasquée et confondue. Nous avons, sans nous lasser, représenté à l'opinion française le fascisme hongrois comme le bourreau de son peuple et l'agent d'une agression préméditée contre les peuples encore libres. Nous avons soutenu ses victimes et ses proscrits, travaillant avec eux à préparer la renaissance de la liberté en Hongrie. C'est vous dire avec quelle joie fraternelle nous avons salué l'avènement de votre République.

C'est pour elle, pour ses rapports avec la démocratie française, que nous redoutons les conséquences du procès Varannai. Car il nous paraît susceptible de créer entre nos peuples un très grave malentendu.

Quelle qu'ait pu être l'activité de M. Aurel Varannai, elle n'a eu en France aucun retentissement. On ne connaît ici ni sa personne, ni ses écrits. Mais on connaîtra son procès, et l'on en tirera des conclusions dangereuses pour les bons rapports entre nos deux peuples.

Certains intérêts, économiques ou politiques, s'efforcent de semer entre nous la méfiance et le soupçon. Ils s'appliquent à représenter la Hongrie, auprès de l'opinion française, comme un pays d'où la liberté est bannie. Il n'est pas douteux qu'ils tireraient du procès Varannai un argument à leur appui.

L'opinion française n'a pas lu les articles incriminés, elle ignore s'ils sont nocifs ou non, mais elle connaîtra le procès de presse n'ont jamais eu chez nous l'approbation des milieux démocratiques. Il arrivera donc, en ce qui concerne la France, que le procès ira directement contre son but.

L'acte d'accusation le déclare expressément: le crime qu'il impute à M. Varannai, c'est d'avoir donné à l'étranger une image tendancieuse de la situation en Hongrie. Il aurait „décrit la situation politique intérieure de la Hongrie d'une façon extrêmement désavantageuse et calomnieuse en indiquant que son travail était très périlleux, faisant ressortir la situation en Hongrie comme constituant une grave menace contre la sécurité personnelle des correspondants étrangers.” Or, c'est en qualité de correspondant étranger, en raison de ses correspondances à l'étranger, qu'il est poursuivi et exposé à une condamnation que l'accusation prévoit importante. Ce seul fait, qui sera connu partout, exploité partout, ne passera-t-il pas pour démentir le démenti qu'on lui inflige?

„Il est bien connu, ajoute l'acte d'accusation, que les correspondants des agences étrangères n'ont jamais été inquiétés en Hongrie depuis la Libération, de qui n'a pas empêché l'accusé de tenir ce propos diffamatoire.” Il est à craindre que le procès intenté au correspondant de Reuter ne soit considéré au dehors, non comme une réfutation, mais une confirmation du „propos diffamatoire”.

Nous savons comme vous, Monsieur le Ministre, que le fascisme vaincu n'a pas disparu, qu'il cherche sa revanche, et que tous moyens lui sont bons. Prenons garde, les

uns et les autres, de ne pas lui fournir de armes qu'il emploiera contre vous et contre nous.

C'est pourquoi nous croyons de notre devoir démocratique de soumettre, par votre entremise, au gouvernement de la République hongroise, les réflexions qui précèdent au sujet d'une affaire qui risque de produire un effet contraire à celui qu'on en attend et de porter aux bons rapports entre nos peuples une atteinte déplorable.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, l'assurance de notre haute considération.

LE SECRETAIRE GENERAL
Émile Kahn

MOI. XIX Kgy 30. doboz (eredeti)

*

Követ Úr,

Az emberi és polgári jogok védelmének Francia ligája nevű szervezetünkhöz megkereséssel fordultk VARANNAI Aurél úr ügyében, akinek október 22-én a Budapesti Népbíróság Különleges Tanácsa előtt kell megjelennie.

Varannai urat, aki újságíró, a Reuter angol hírügynökség tudósítója, rágalmozással vádolják, s a vádirat jelentős büntetést helyez kilátásba.

Az emberi és polgári jogok védelmének Francia ligája nem ismeri Varannai Aurél urat. Újságírói tevékenységéből csak azokat a részleteket ismeri, melyeket a vádirat idéz tudósításaiból. Nem képes pontosan felmérni sem e tevékenység jellegét, sem a magyar vagy külföldi közvéleményre gyakorolt hatását. Ezenfelül nincs szándékában beavatkozni magyar ügyek intézésébe. Csak azért jár közben Önnél, hogy hangot adjon a per által keltett félelmeinek.

Őn jól tudja, Követ Úr, hogy ligánk szíven viseli a magyar nép ügyét. Tanúja volt a Horthy-rendszer elleni állandó harcának. Szükséges-e felidézmem Ménard-Dorian asszony, a Liga alelnöke vagy akár Victor Basch becses emlékét? Mellettük e levél aláírójának a sajtóban és élöszóban is megadatott Somogyi meggyilkolását mint az első fasiszta büntettet, valamint a Horthy-rendszert mint a fasizmus Európában való első megjelenési formáját megbélyegeznie. Hiába igyekezett megkörnyékeezni bennünket a horthysta propaganda, mi lelepleztük és rábizonyítottuk az igazságot. A francia közvéleménynek fáradhatatlanul úgy mutattuk be a magyar fasizmust, mint saját népe hóhérját és a még szabad népek ellen előre kitervelt agresszió ügynökét. Támogattuk áldozatait és üldözötteit, s együtt dolgoztunk velük a magyarországi szabadság újjáélesztésén. Ebből is láthatja, milyen testvéri örömmel üdvözlöttük az önök Köztársaságának megszületését.

Ezt a köztársaságot és a francia demokráciával való kapcsolatait féltjük a Varannai-per következményeitől. Mert úgy véljük, a népeink közötti igen súlyos félreértésre adhat okot.

Bármilyen lett legyen Varannai Aurél úr tevékenysége, semmilyen visszhangja nem volt Franciaországban. Itt mind a személye, mind az írásai ismeretlenek. Ám a perét meg fogják ismerni, és veszélyes következtetéseket fognak levonni belöle a népeink közötti jó kapcsolatok tekintetében.

Egyes gazdasági vagy politikai érdekcsoportok arra törekcszenek, hogy bizalmatlanságot és gyanút hintsenek közénk. Úgy igyekeznek bemutatni Magyarországot a francia közvélemény előtt, mint egy olyan országot, ahonnan száműzték a szabadságot. Nem kétséges, hogy a Varannai-perből érvet kovácsolnának véleményük alátámasztására. A francia közvélemény nem olvasta a szóban forgó cikkeket, sejtelve sincs, hogy kártéko-

nyak-e vagy sem, de a perről tudomást fog szerezni, és nálunk a sajtóperek sosem váltottak ki helyeslést a demokratikus körökből. Az fog történni, hogy ami Franciaországot illeti, a per az ellenkezőjét fogja elérni, mint amit akart.

A vádirat világosan kimondja: Varannai úrnak azt a büntettet tulajdonítja, hogy tendenciózus képet adott a külföldnek a magyarországi helyzetről. „Magyarország belpolitikai helyzetét végtelenül kedvezőtlenül és rágalmozóan” írta volna le, „s eközben arra utalt, hogy munkája nagy veszélyekkel jár és egyben azt sugallta, hogy a magyarországi helyzet súlyos fenyegetést jelent a külföldi tudósítók személyes biztonságára”. Márpedig külföldi tudósítói minőségében, külföldre küldött tudósításai miatt fogják perbe és néz a vád által súlyosnak ígért ítélet elé. Ez a tény maga, amely mindenütt ismertté fog válni, és amelyet mindenütt ki fognak aknázni, vajon nem fogja-e cáfolni az általa kiváltott cáfolatokat?

„Közismert, hogy a külföldi hírügynökségek tudósítóit”, teszi hozzá a vádirat, „soha nem zaklatták a felszabadulás óta Magyarországon, ami a vádlottat nem zavarta abban, hogy ilyen rágalmozóan beszéljen”. Félő, hogy a Reuter tudósítója ellen indított pert külföldön nem úgy fogják fel, mint a „rágalmozó szavak” meghazudtolását, hanem mint a bizonyítékát.

Akárcsak Ön, Követ Úr, mi is tudjuk, hogy a vereséget szenvedett fasizmus nem tűnt el, revánsot akar és nem válogat az eszközökben. Legyünk elővigyázatosak mindnyájan, hogy ne szolgáltassunk neki fegyvereket, amiket aztán önnel és velünk szemben fog használni.

Ezért mint demokraták feladatunknak tekintjük, hogy Önön keresztül átnyújtuk a Magyar Köztársaság kormányának az előzőekben kifejtett gondolatokat egy olyan ügy kapcsán, amely a várttal ellenkező hatást válthat ki és sajnálatos kárt tehet a népeink közötti kapcsolatokban.

Követ Úr iránti mély tisztelettel

A FŐTITKÁR
Émile Kahn

¹ L. a Levelezés V. kötetének 538. és 577. sz. levelét.

Émile Kahn, az Emberi Jogok Ligájának főtitkára. 1948. október 16-i levelében arra kérte Károlyit, járjon közben a letartóztatott Varannai Aurél érdekében. (Varannai mint a Reuter tudósítója leadott egy pesti rémhírt, amely szerint Csornoky Viktornak, mikor letartóztatása során menekülni próbált, a lábába lóttek volna. 8 hónapi börtönre ítélték 1948. októberében, aminek valódi oka az lehetett, hogy mint tudósító nem működött együtt a magyar külügyi-belügyi szervekkel. 1949. április 4-én szabadult, majd 1952-ben koholt vádak alapján újra elítélték, ezúttal már 12 évre és csak 1956-ban szabadult.) Kahn levelében kifejti, hogy a Ligát nem annyira Varannai személye, mint a sajtószabadság érdekli. L. *Varannai*, 368–377. Emlékezteti Károlyit, mennyi segítséget kapott annak idején a Ligától a Horthy-rendszer leleplezéséhez. Havas és Gyomai a levélhez mellékelte feljegyzésükben azt írják, hogy Kahn akciója mögött valószínűleg Varannai sógora, Káldor Miklós áll. Bizonyára az ő kérésére kereste meg hasonló célból Gyomait régi ismerőse, Georges Boris, Franciaország CCE képviselője. Boris nyíltan megmondta: „ha Varannait súlyosan elítélnék, önök, magyarok vagy Magyarország Káldort vesztenék el. Túlzás nélkül mondom, hogy Magyarország szempontjából ez súlyos veszteség lenne, mert Káldor önöknek őszinte barátja. Számítalan esetet tudnék felsorolni, amikor, ha nem is a nyilvánosság előtt, de a kulisszák mögött Káldor kiállt Magyarorszáért.” (*MOL XIX Kgy. 30. doboz*)

Károlyi, mint a Levelezés V. kötetéből kitűnik, Rajkhoz fordult Varannai érdekében, aki viszont úgy tudta: „Károlyi Mihály, aki abban az időben párizsi követ volt, megmozgatta az Emberi Jogok Ligáját és ez az akkoriban még nagy tekintélyű nemzetközi testület tiltakozott a magyar kormánynál.” (*Varannai 368.*)